

cientia sui casus, sicut Angelus, cuius casus est irreparabilis.

Ad secundum dicendum, quod quando ad aliquod consequens potest per multa diversa antecedentia venire, contingit consequens sciri sine hoc quod antecedentia determinate sciuntur, sicut Joseph praevidit suum dominium super fratres, non tamen venditionem, & alia ex quibus dominium consecutus est. Ita & daemones potuit praevidere suum principatum super malos sine hoc quod casum praevideret, quia poterat malorum princeps esse etiam bonus existens.

Ad tertium dicendum, quod illa conjecturalis cognitio, per quam de sua bonitate praesumebant, omnem dubitationem, & anxietatem ab eis auferebat, cum hoc quod non erat in eis aliquid ad casum trahens, sicut in nobis.

Ad quartum dicendum, quod effectus naturales, qui non habent causas determinatas ad unum, praescire non poterant in causis, sed tantum illa quae ex causis naturalibus determinata ad unum procedunt: & ita in seipsis cognoscebant ea quae in natura eorum determinata erant, non autem illa quae ex libero arbitrio dependebant, ut dictum est.

ARTICULUS III.

Utrum Angeli creati fuerint in gratia.

I. P. quast. lxxv. art. 3. & 2. 2. quast. v. art. 1. & de ver. quast. xviii. art. 3.

1. Ad tertium sic proceditur. Videtur quod Angeli non sint creati in gratia. Sicut enim dicit Augustinus (Lib. I. de Gen. ad lit. cap. 111.) per caelum, quod primo creatum commemoratur, datur intelligi informis natura spiritualis, sicut in se potest existere, non conversa ad Creatorem. Sed haec conversio per gratiam fit. Ergo videtur quod angelica natura creata est informis sine gratia.

2. Praeterea. Sicut supra in littera habitum est, per ea quae Angeli in principio creationis acceperunt, poterant stare, sed non poterant proficere. Sed per gratiam potest aliquis mereri gratiae augmentum, & ita proficere. Ergo non fuerunt in gratia creati.

3. Praeterea. Augustinus dicit, & supra habitum est (distinct. 111. ex Lib. I. super Gen. ad lit. cap. xxii. xi.) quod diabolus continuo ut factus est, non cecidit ab eo quod accepit, sed quod acciperet, si Deo subdi voluisset. Cecidit autem a gratia. Ergo gratiam nondum acceperat.

4. Praeterea. Secundum Augustinum (Lib. I. de Gen. ad lit. cap. 111. ix. xvii. & xix.) per lucem primo creatam significatur gratia Angelorum. Sed quam cito facta est lux, divisa est a tenebris, per quas intelliguntur Angeli peccantes. Cum ergo nullus Angelus fuerit tenebra per peccatum in principio suae creationis, videtur quod nec etiam fuerunt lux per gratiam.

5. Praeterea. Cum in principio creationis non fuerit distinctio in Angelis quantum ad gratiam, & culpam, si aliqui in gratia fuerint creati, omnes in gratia creati fuissent. Sed illi qui ceciderunt, numquam in gratia fuerunt: quia cum non fuisset in eis aliquid...

Ex Edit. P. Nic. (a) Vel sic aequivalente sensu. Per vinacia daemones intelliguntur, qui creati sunt in magna pinguedine Spiritus Sancti, sed per superbiam aresfacti, de caelo sunt projecti. Notatur autem ex Ruperto, apud quem initio Lib. II. super Osee indicatur, ac ex Haymone quoque, qui nunc ad manum non est; sed notari ex Hieronymo expressius potuit, qui sic habet: Diligunt vinacia uvarum, quae vina non habent, & pristinam gratiam perdididerunt, sicut demones, qui lapsi de propria dignitate, & nihil antiquae gratiae possidentes, aridi sunt, & veteri siccitate marcentes.

aliquid retrahens, impetum gratiae secuti fuissent dirigentis in Deum. Ergo videtur quod nullus in gratia creatus sit.

1. Sed contra. Augustinus (de Civ. Dei Lib. XII. cap. ix.) dicit quod Deus simul erat condens naturam & largiens gratiam. Ergo in principio creationis gratiam habuerunt.

2. Praeterea. Supra illud Osee III. 1. Diligunt vinacia uvarum, dicit Glossa, (a) quod daemones in magna pinguedine Sancti Spiritus creati sunt, quia per peccatum sunt privati, Sed pinguedo Sancti Spiritus est gratia. Ergo in gratia creati sunt.

3. Praeterea. Ad divinam liberalitatem pertinet ut gratiam infundat omnibus qui sunt capaces gratiae, nisi in eis aliquid resistens inveniatur, multo amplius quam cuilibet materiae dispositae formam naturalem tribuat. Sed Angeli in principio suae creationis motum liberi arbitrii habuerunt, nec aliquid in eis impediens fuit. Ergo videtur quod statim in eis gratiam infudit.

4. Praeterea. Gratiam per naturalia nullus mereri potuit, per quae tamen ad eam se praeparare potest. Sed praeparatio ad gratiam potest esse etiam per unum motum liberi arbitrii, sicut patet in contritione. Ergo videtur quod cum motum liberi arbitrii habuerint in principio creationis suae, pro nihilo differretur gratiae collatio: & ita videtur quod statim gratiam habuerunt.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod circa hoc est duplex opinio. Quidam enim dicunt, quod Angeli non in gratia, sed in naturalibus tantum creati sunt; & haec opinio est communior. Alii vero dicunt, Angelos in gratia creatos esse. Harum autem opinionum quae verior sit, non potest efficaci ratione deprehendi, eo quod creaturarum principium ex simplici Creatoris voluntate dependet, quam ratione investigare impossibile est; tamen secundum convenientiam ad alia eius opera, potest una pars alia probabilius suscipi. Illa enim opinio quae ponit Angelos in naturalibus tantum creatos, consonat illi opinioni quae ponit omnia simul in materia, non autem per species distinctas creata: quia sicut se habet materia informis ad formas corporales, ita natura angelica ad gratiam. Illa autem opinio quae ponit Angelos in gratia creatos, magis consonat illi opinioni quae ponit omnia in exordio creationis per species distincta: quae opinio mihi magis placet, absque alterius partis praerudicio: quia huic positioni, praecipue quantum ad gratiam Angelorum, plures sanctorum auctoritates consonare videntur.

Ad primum ergo dicendum, quod secundum Augustinum (super Gen. ad lit. Lib. IV. cap. xxxiv.) in illa distinctione operum quae in principio Genesis memorantur, non designatur successio temporis, sed ordo naturae tantum, secundum quod in via generationis est imperfectum ante perfectum, & in eodem potentia ante actum; quamvis actus simpliciter praecedat potentiam.

Ad secundum dicendum, quod dicuntur Angeli non potuisse proficere, non quia mereri non poterant, sed quia per suam virtutem in gloriam trans-

transferri non poterant, nisi ampliori lumine infuso.

Ad tertium dicendum, quod oportet dicere, Angelos qui peccaverunt, ab aliquo quod habuerunt, beatitatem retrahens; nisi sit perfecta gratia, quae fini conjugat, qualis est in beatis: quia habens gratiam non cecidisse, sive in gratia creati fuerint, sive non; saltem agit ex necessitate gratiae, sicut nec necessitate naturae, quae in bonum etiam ordinata est; sed ex libertate voluntatis.

Ad quartum dicendum, quod sicut in diaphano est aliquid de natura lucis, licet imperfecte, completur autem quando efficitur lucidum in actu; ita Deus gratiam distulit, ut ostenderetur quod distat aliquid de natura lucis, vel gratiae, vel saltem naturae, inter possibilitatem naturae & gratiae, ut sic creatura realis intellectus tantum: unde oportet ut, per hoc quod dicitur, Fiat lux, intelligatur de luce perfecta, quae est gloria, quae non prius bonis infuit quam a malis divisi essent; si tamen intelligatur caelum factum prius tempore ante lucem. Si autem intelligatur non prius factum tempore, sed natura, ut Augustinus exponit in I. super Genes. (cap. 11.) tunc potest intelligi de luce gratiae, & per tenebras non intelligitur peccatum Angelorum, sed infirmitas corporalis creaturae, quae formanda restabat, aut ipse in eodem tempore.

EXPOSITIO TEXTUS.

QUIA sui eventus ignari fuerunt: Est enim de ratione felicitatis ut felix ea quae ad ipsum pertinent, non ignoret; quamvis non requiratur ad eam omnium scientiam habere. Universaliter autem, & summe perfectum est cui nihil unquam deest. Huic consonat quod Philosophus dicit in V. Metaph. (text. com. xi.) illud esse simpliciter perfectum quod habet in se omnes perfectiones.

Ad quintum dicendum, quod ex inclinatione generibus rerum inveniuntur, & hanc in bonum, non potest concludi, quod habens perfectionem ibidem Commentator dicit esse in Deo.

DISTINCTIO V.

De conversione, & confirmatione stantium, & aversione, & lapsu cadentium.

POST haec consideratio adducit inquirere, quales effectus sunt dum dividerentur aversione, & conversione. Post creationem namque mox quidam conversi sunt ad Creatorem suam, quidam aversi. Converti ad Deum, fuit, ei charitate adherere; averti, odio habere, vel invidere. Invidiae namque mater est superbia, qua voluerunt se parificare Deo. In conversis quasi in speculo relucere coepit Dei sapientia, qua illuminati sunt; aversi vero excaecati sunt. Et illi quidem conversi sunt, & illuminati a Deo gratia apposita; isti vero sunt excaecati non immisione malitiae, sed desertione gratiae, a qua deserti sunt; non ita quod prius data subtraheretur, sed quia numquam est apposita, ut converterentur. Haec est ergo conversio, & aversio, qua divisi sunt qui natura boni erant; ut sint alii supra illud bonum (1) quod habebant, per justitiam boni, alii illo corrupto per culpam mali: conversio justos fecit, & aversio injustos: utraque fuit voluntatis, & voluntas utriusque libertatis.

HABEBANT enim omnes liberum arbitrium, quod est libera potestas, & habitas voluntatis rationalis. Poterant enim voluntate eligere quodlibet, & ratione judicare, id est discernere; in quibus constat liberum arbitrium. Nec creati sunt volentes averti, vel converti; sed habiles ad volendum hoc vel illud: & post creationem spontanea voluntate alii elegerunt malum, alii bonum; & ita diserevit Deus lucem a tenebris, sicut dicit Scriptura, id est Angelos bonos a malis: & lucem appellavit diem, & tenebras noctem: quia bonos Angelos gratia sua illuminavit, malos vero excaecavit.

Post creationem aliquid datum est stantium, per quod converterentur, nec merito aliquo, sed gratia cooperante. Si autem quaeritur, utrum post creationem conversis aliquid collatum sit, per quod converterentur, id est diligenter Deum: dicimus, quia est eis collata gratia cooperans, sine qua non potest proficere rationalis creatura ad meritum vitae. Cadere enim potest per se; sed proficere non potest sine gratia adjuvante.

Qua gratia indigebat Angelus, & qua non.

NON indigebat Angelus gratia per quam justificaretur, quia malus non erat; sed qua ad diligendum Deum perfecte, & obediendum adjuvaretur. Operans quidem gratia dicitur, qua justificatur impius, id est de impio fit pius, de malo bonus; cooperans vero qua juvatur ad bene volendum efficaciter, & Deum praeparat diligendum, & ad operandum bonum, & ad perseverandum in bono, & huiusmodi, de quibus postea plenus agemus. Data est ergo Angelis qui persisterunt, cooperans gratia, per quam conversi sunt, ut

(1) Al deest quod habebant.

ut Deum perfecte diligenter. **Conversi** ergo sunt à bono quod habebant non perditò; ad majus bonum quod non habebant: & est facta ista conversio per gratiam cooperantem libero arbitrio, quæ gratia aliis qui ceciderunt, apposita non fuit.

An sit imputandum illis qui aversi sunt.

Ideoque à quibusdam (2) objici solet, non esse imputandum illis qui aversi sunt, & non conversi; quia sine gratia converti non poterant. Sed illa non est eis data, nec culpa illorum fuit, quod non est data, quia in eis nulla culpa adhuc præcesserat. Ad quod dici potest, quoniam quibus apposita est ipsa gratia, non fuit ex meritis eorum. Alioquin jam non esset gratia, si ex merito, quod esset ante gratiam, daretur.

Qua culpa gratia non est data eis qui ceciderunt.

Quod vero aliis non est data, culpa eorum fuit: quia cum stare possent, noluerunt, quousque gratia apponeretur, sicut alii persisterunt, donec illis cadentibus per superbiam, eis gratia apposita est. Aperte ergo cadentium culpa in hoc deprehendi potest, quia licet sine gratia nequirent proficere, quam nondum acceperant, per id tamen quod eis collatum erat in creatione, poterant non cadere, id est stare: quia nihil erat quod ad casum eos compelleret; sed sua spontanea voluntate declinaverunt: quod si non fecissent; quod datum est aliis, utique daretur & istis.

Quod Angeli in ipsa confirmatione beati fuerunt; sed utrum eam meruerint per gratiam tunc sibi datam, ambiguum est: de hoc enim diversi diversa sentiunt.

Hic queri solet, utrum in ipsa confirmatione beati fuerint Angeli, & an ipsam beatitudinem aliquo modo meruerint. Quod in ipsa confirmatione beati fuerint, plures contestantur auctoritates; (a) & ideo pro constanti habendum est. Utrum vero per gratiam tunc sibi datam, ipsam beatitudinem meruerint ambiguum est. Quibusdam enim placet quod eam meruerint per gratiam quam in confirmatione perceperunt; simulque in eis meritum, & præmium fuisse dicunt; nec meritum præcessisse præmium tempore, sed causa. Aliis autem videtur quod beatitudinem quam receperunt in confirmatione per gratiam tunc appositam, non meruerint, dicentes, tunc non fuisse eis collatam gratiam ad merendum, sed ad beate vivendum: nec tunc eis datum esse bonum quo mererentur, sed quo feliciter fruerentur: quod autem in præmium tunc acceperunt, per obsequia nobis exhibita ex Dei obedientia, & reverentia mereri dicantur; & ita præmium præcesserit merita: & hoc mihi magis placere fateor.

DIVISIO TEXTUS.

QUÆSTIO I.

Post hæc consideratio adducit inquirere, quales effecti sint, dum dividerentur aversione, & conversione. Ostendo quales Angeli creati sunt, hic ostendit eorum differentiam ad invicem per aversionem, & conversionem: & dividitur in partes duas. In prima determinat de aversione Angelorum; in secunda determinat quæ consequuntur aversos, & conversos, secundum operationem eorum ad invicem, vi. dist. ibi: *Præterea scire oportet, quoniam sicut de majoribus, & minoribus quidam persisterunt; ita de utroque gradu quidam corruerunt.* Prima in duas. In prima determinat aversionem, & conversionem quorundam; in secunda ostendit per quid sunt aversi, & conversi, ibi: *Habebant enim omnes liberum arbitrium.* Et circa hoc duo facit. Primo ostendit quod per liberum arbitrium sunt aversi, & conversi; secundo inquirat, utrum liberum arbitrium sufficiat ad conversionem, sicut ad aversionem, ibi: *Si autem queritur, utrum post creationem conversis aliquid collatum sit per quod converterentur... dicimus, quia eis collata est gratia cooperans.* Et circa hoc duo facit. Primo ostendit quod conversis apposita est gratia, per quam converterentur; secundo inquirat, utrum per gratiam illam, suam beatitudinem meruerint, ibi: *Hic queri solet, utrum in ipsa confirmatione beati fuerint Angeli.* Circa primum duo facit. Primo determinat veritatem; secundo excludit objectum, ibi: *Ideoque à quibusdam dici solet, non esse imputandum illis qui aversi sunt.*

(2) Al. dici.

Ex EDIT. P. NICOLAI. (a) In primis autem Augustini, ex quo colligi potest Lib. XII. de Civit. Dei cap. IX. & de Corrept. & grat. cap. XI. & de Dono persever. cap. VII. & ex Isidoro Lib. I. de Summo Bono, sive Sent. cap. X.

3. Præterea. Sicut dicitur in VII. Phys. (text. XIX.) omnis mutatio virtutis, & vitii, reducit in alterationem, quæ est secundum passiones partis sensitivæ. Sed hujusmodi passiones non sunt in Angelis carentibus organo sensus. Ergo in Angelis non potest esse mutatio de virtute in vitium, ut peccent postquam boni fuerant.

4. Præterea. Voluntas non est nisi boni, vel apparentis boni. Ergo cui non potest apparere bonum, nisi quod est bonum, non potest voluntas ferri nisi in bonum verum. Sed in Angelis non potest esse bonum apprens, nisi quod est verum bonum. Ergo non possunt desiderare nisi id quod est verum bonum; & ita non possunt peccare. Probatio mediæ. Intellectus nunquam errat in his quorum proprie est intellectus, sicut in cognitione principiorum. Sed Angeli non habent nisi intellectivam cognitionem. Ergo non possunt in sua cognitione errare. Unde Philosophus dicit Lib. III. de Anima (text. LI.) quod intellectus semper est rectus, phantasia autem est recta, & non recta. Hoc idem dicit Augustinus super Genesim Lib. XII. (cap. XIV.)

Sed contra est quod dicitur Job IV. 18. *Ecce qui serviunt ei, non sunt stabiles, & in Angelis suis reperit pravitatem.* Ergo &c.

Præterea. Ut supra dictum est (III. dist.) Angelis in sui creatione datum est liberum arbitrium. Sed liberum arbitrium, quod est ex nihilo, potest etiam in malum deflecti. Ergo videtur quod Angelis peccare potuerunt.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod apud omnes catholicos certum est, Angelos peccasse, & demones effectos esse. Quomodo autem peccaverunt, difficile est videre: quia non potest esse peccatum in voluntate, nisi sit aliquo modo deceptio in ratione: unde omnis malus est quodammodo ignorans, ut in III. Ethic. (cap. I.) dicit Philosophus: quod qualiter sit, videndum est ad proposita quæstiones intellectum. Ipse enim distinguit in VII. Ethic. (cap. III.) operandorum duplicem cognitionem, scilicet universalem, & particularem: & quia operationes sunt circa singularia, ideo aliquem recte in generali opinantem, circa singularia peccare contingit. Singularia enim contingit cognoscere dupliciter, scilicet in habitu, & in actu. Contingit ergo aliquem peccantem rectam existimationem etiam de singulari operabili in habitu habere, non tamen in actu: quia in nobis habitus passione ligatur, ne in actum exeat circa considerationem particularis operandi, sicut ebrietate, ita & ira, & concupiscentia; adeo ut si verba pronuntiet, sensum mente non teneat, in quantum iudicium rationis, vehementia passionis absorbetur: unde dicitur in VI. Ethic. (cap. V. vel IV.) quod delectatio corrumpit existimationem prudentiæ. Sed quamvis hoc modo in Angelis iudicium intellectus ligari non possit, eo quod tales passiones in eis non sunt; potest tamen ligari, in quantum considerando unum, retrahitur à consideratione alterius, eo quod ejus intellectus simul plurium non est, nisi sicut in Verbo omnia contemplatur. Contingit autem aliquem esse eligendum secundum unam conditionem rei consideratam, quod tamen eligendum non est, omnibus conditionibus concurrentibus consideratis: & ita potuit in Angelis error electionis esse, & peccatum.

Ad primum ergo dicendum, quod in natura An-

gelorum non est alia potentia respectu alicujus formæ quam acquirere, & amittere possit, sicut est in generabilibus, & corruptibilibus: & ideo non potest in eis esse malum naturæ, sicut nec in ingenerabilibus, & incorruptibilibus, cujusmodi sunt corpora cœlestia. Sed tamen liberum arbitrium eorum est possibile respectu motus ordinati; & ita potest esse quantum ad hoc deordinatio ad malum.

Ad secundum dicendum, quod sicut passio, & receptio dicuntur æquivoce in operibus intellectuales, & naturales; ita & motus: unde non exigitur quod ad talem motum sit materia; sed sufficit potentia, qualis dicta est in Angelis esse.

Ad tertium dicendum, quod dictum Philosophi est intelligendum de virtutibus, & vitiiis quæ sunt circa passiones, & de scientia quæ est à sensibus acquisita: & hoc in Angelis non invenitur.

Ad quartum dicendum, quod quamvis intellectus non possit errare, ita ut judicet aliquid hujusmodi quod non est, quantum ad illud quod de re percipit; nihilominus intellectus creatus, quia non est omnium simul, potest deficere, ex hoc quod judicat de re, quod sit conveniens, secundum aliquam conditionem rei consideratam, quod non est conveniens, secundum alia quæ non considerat; sicut medicus judicans aliquid esse expediens uni ægroto secundum unam infirmitatem ejus consideratam, quod non est sibi simpliciter expediens propter aliam ægritudinem, quam vel non cognoscit, vel non considerat.

ARTICULUS II.

Utrum Angelus malus appetierit æqualitatem Dei.

I. P. quæst. LXIII. art. 3. & de malo quæst. XVI. art. 3.

1. **A**D secundum sic proceditur. Videtur quod Angelus Dei æqualitatem non appetierit. Quia, sicut dicit Augustinus de Adam loquens (super Gen. ad lit. Lib. XI. cap. XLII.) Non est credendum, quod vir spirituali mente præditus, esse voluerit sicut Deus. Sed Angelus multo sapientior fuit homine. Ergo videtur quod Dei æqualitatem non appetierit.

2. Præterea. Illud quod non cadit in apprehensionem, non cadit in voluntatem: quia voluntas non est nisi de aliquo bono apprehenso. Sed æqualitas creaturæ ad Deum, non cadit in apprehensionem: quia ipse Deus omnem intellectum creaturæ sua magnitudine excedit. Ergo videtur quod Dei æqualitatem non appetierit.

3. Præterea. Quamvis voluntas sit possibilem, & impossibilem, tamen electio non est nisi possibilem, ut dicitur in III. Ethic. (cap. II.) Sed electio Angeli fuit de eo quod desideravit: quia quicumque non peccat per electionem, peccat per infirmitatem, vel ignorantiam, ut potest haberi à Philosopho in V. Ethic. (cap. II.) quale non fuit peccatum Angeli. Ergo suum desideratum fuit possibile. Sed eum esse æqualem Deo est impossibile. Ergo non fuit suum desideratum.

4. Præterea. Nullus peccat in desiderio sui finis, quia hoc naturale est. Sed finis Angeli, & cujuslibet creaturæ est assimilari Deo. Ergo videtur quod non peccavit hoc appetendo.

5. Præterea. Quicumque vult assimilari alicui, convertitur ad illud: nullus enim vult esse similis ei quem odio habet. Sed Angelus peccando non est con-

con-

conversus, sed aversus à Deo. Ergo non appetiit similitudinem Dei, vel æqualitatem.

Sed contra. Supra illud Psalm. LXXVIII. 5. *Quæ non rapui, tunc exsoluebam*, dicit Glossa (a) quod Eva sicut diabolus rapere voluit Divinitatem. Ergo videtur quod diabolus Dei æqualitatem appetiit.

Præterea. Isa. XIV. 13. ex persona Nabucodonosor in figura diaboli dicitur: *In cælum ascendam*. Non autem potest intelligi de cælo empyreo, quia in illo creatus fuit. Ergo oportet ut intelligatur de cælo sanctæ Trinitatis: & ita videtur quod æqualitatem divinæ celsitudinis appetiit.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod circa hoc triplex est opinio.

Quidam namque simpliciter, & absolute concedunt, quod peccatum Angeli fuit ex hoc quod Deo simpliciter æqualis esse voluit. Nec obstat quod hoc est impossibile: quia, secundum Augustinum, cæca ambitio semper præsumit plus quam possit. Sed hoc non videtur conveniens: quia quamvis homo possit plus desiderare quam possit habere, non tamen plus potest velle quam possit æstimare: quia intellectum voluntas sequitur, & non excedit. Et præterea in Angelo non est ponere passionem, quæ ex appetitu honoris iudicium intellectus liget, sicut est in nobis. Et præterea nullus vult aliquid umquam, quo posito, ejus natura non maneret. Si autem Angelus Deo æqualis esset, non esset hujus naturæ, sed divinæ: & ita suum non esse appeteret.

Et ideo aliter alii dicunt, quod Dei æqualitatem directe non appetiit, sed indirecte: quia appetiit aliquid, quo habito, sequeretur quod Deo esset æqualis, scilicet nulli subesse. Hoc etiam non videtur conveniens: quia totum bonum Angeli est in hoc quod Deo subest; sicut tota claritas aeris est in hoc quod subicitur radiis solis: & ideo hoc ab Angelo non potuit appeti.

Et ideo aliter est dicendum, quod non appetiit æqualitatem simpliciter, quantum ad substantiam desiderati, ut scilicet vellet tantam bonitatem habere quantum Deus habet; sed tamen appetiit æqualitatem secundum quid, scilicet quantum ad modum habendi. Bonitas autem, sive beatitudo est in Deo, quam habet per suam naturam, & à qua omnis creaturæ beatitudo, & bonitas transfunditur. Videns ergo Angelus dignitatem naturæ suæ, qua creaturis cæteris præeminebat, voluit à se beatitudinem, & bonitatem in omnia inferiora derivari: voluit etiam per sua naturalia in perfectionem beatitudinis pervenire: & ideo dicitur, (b) quod sine merito habere voluit hoc quod ex meritis habiturus esset, si persisteret. Nec etiam quantum ad modum habendi, simpliciter Deo æquiparari voluit: non enim voluit à se beatitudinem habere, nec esse primum in alios trans-

fundens; sed à Deo, & sub Deo, secundum quod ipse in omni natura operatur.

Ad primum ergo dicendum, quod Angelus noluit æqualitatem simpliciter, sicut nec homo; sed modo prædicto. Quidam tamen dicunt, quod Adam magis fuit præditus spirituali mente quam Angelus; non tamen quantum ad gradum naturæ, sed quantum ad divinam revelationem, quam habuisse creditur, cum Dominus in eum soñorem immisit.

Ad secundum, & tertium dicendum, quod rationes illæ procedunt de æqualitate simpliciter, quam non dicimus Angelum appetuisse.

Ad quartum dicendum, quod assimilatio divina est finis uniuscujusque creaturæ secundum modum sibi à Creatore præfixum: unde sine deordinatione non potest esse quod appetitus tendat in divinam assimilationem ultra terminum naturæ suæ à Deo statutum.

Ad quintum dicendum, quod in quolibet peccatore aversio à Deo est præter intentionem: quia malum non potest esse intentum, sed semper bonum, in quo est ad Deum assimilatio: & ita præter intentionem ipsorum Angelorum fuit quod à Deo se averterent, cui assimilari volebant.

ARTICULUS III.

Utrum primum peccatum Angeli fuerit superbia.

I. P. quæst. LXXIII. art. 2.

1. **A**D tertium sic proceditur. Videtur quod peccatum Angeli primum non fuit de genere superbiæ, sed aliud. Quia, sicut I. Timoth. VI. 10. dicitur, *radix omnium malorum est cupiditas*, vel *avaritia*. Sed peccatum Angeli fuit quasi omnium peccatorum radix. Ergo suum peccatum fuit cupiditatis, vel avaritiæ.

2. Præterea. In littera dicitur, quod averti à Deo est odio habere, vel invidere. Sed Angeli peccando à Deo aversi sunt. Ergo eorum peccatum fuit invidiæ, vel odii.

3. Præterea. Fugere laborem in bonis spiritualibus pertinet ad accidiam. Sed Bernardus (c) dicit, quod in hoc fuit Angeli peccatum, quod sine labore gloriam habere voluit. Ergo videtur quod suum peccatum fuit accidiæ.

4. Præterea. Quicumque non facit illud ad quod tenetur, peccat per omissionem. Sed Angelus debuit conferre de Dei ordinatione, ne ultra ipsam appetere aliquid, quod non fecit. Ergo per omissionem peccavit.

5. Præterea. Inter virtutes primum locum tenet fides, quasi fundamentum. Sed infidelitas fidei opponitur. Ergo cum Angeli peccatum primum fuerit, videtur quod fuerit infidelitas.

Sed contra. Sicut dicitur Eccl. x. 15. *initium omnis peccati est superbia*.

Ex Edit. P. NICOL. (a) Ex Augustino sumpta, qui sic etiam ibi habet. *Quis rapuit? Adam. Quis rapuit primo? Ille ipse qui seduxit Adam. Quomodo rapuit diabolus? Ero similis Altissimo: usurpavit sibi quod non acceperat: perdidit quod acceperat; & de ipso calice superbiæ suæ ei quem decipere volebat, propinavit. Gustate, inquit, & eritis sicut dii. Rapuerunt divinitatem, & perdidit felicitatem.* Sed perinde est de Adam dicitur, vel de Eva, quia & Eva occasio fuit ut hoc raperet Adam. Nec ipsi Adam hanc rapinam persuasit dæmon, sed Evæ tantum, ut per illam ad Adam perveniret. (b) Colligitur ex Augustino Lib. XXII. de Civit. Dei cap. 1. ubi ait: *Angelos quosdam per elationem qua ipsi sibi ad beatam vitam sufficere vellent, desertores fuisse tanti boni.* (c) Non occurrit expresse, sed simile aliquid æquivalente sensu, cum hanc ejus præsumptionem arrogantem explicat: *Sedebo in monte testamenti &c.* tum in tract. de gradib. humil. & superbiæ cap. x. de 1. superbiæ gradu, tum serm. 111. de verbis Isaïæ, *Vidi Dominum sedentem*, tum etiam serm. xi. in Psalm. xc. ibi: *Angelis suis Deus mandavit de te.*

peccati est superbia. Sed à malitia diaboli omne peccatum originem trahit. Ergo videtur quod suum peccatum fuit superbia.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod superbia tribus modis accipitur. Uno modo prout sumitur habitualiter, scilicet quædam inclinabilitas, vel ex naturæ flexibilitate tantum, vel ex fomitis corruptione, ad superbiam; & sic dicitur superbia initium omnis peccati. Alio modo dicitur superbia, secundum quod aliquis actualiter se effert extra præcepti limites, ut præcipienti non subjiciatur; & sic non est speciale peccatum, sed quædam generalis conditio, omne peccatum consequens ex parte aversionis. Tertio modo dicitur superbia inordinatus appetitus propriæ excellentiæ, & præcipue in dignitate, vel honore; & sic est speciale peccatum, unum de septem capitalibus vitiis; & sic primum peccatum Angeli superbia fuit: quod patet tum ex desiderato, quia eminentiam dignitatis appetit: tum etiam ex motivo, quia ex consideratione propriæ pulchritudinis in peccatum ruit.

Ad primum ergo dicendum, quod cupiditas etiam tripliciter dicitur. Uno modo secundum quod est radix omnis peccati, & sic est quædam inclinabilitas in desiderium inordinatum cujuscumque desiderabilis, vel ex corruptione fomitis, vel ex conditione naturæ, quæ flexibilis est, propter hoc quod est ex nihilo. Alio modo dicitur, secundum quod est conditio omne peccatum consequens ex parte conversionis, prout dicit desiderium actualiter inordinatum cujuscumque desiderabilis, vel honoris, vel scientiæ &c. Tertio modo dicitur, secundum quod est speciale vitium, & unum de septem capitalibus, scilicet inordinatum desiderium habendi ea quæ sufficientiam in vita promittunt, ut pecunia, & alia, quorum pretium numismate mensuratur: & per se constat quod talium desiderio diabolus non peccavit.

Ad secundum dicendum, quod odium, & invidia, respectu Dei, præsupponunt in Angelo voluntatis pravitatem, ut dicit Augustinus super Genesim ad litteram Lib. XI. (cap. 11.) quod sic patet, quia nullius rei potest esse odium, nisi quod est dissonum, & contrarium voluntati. Illud autem quod est optimum, nihil defectus habens admixtum, non est contrarium, nisi voluntati non rectæ. Similiter invidia est dolor alienæ prosperitatis, in quantum est impeditiva alicujus boni proprii; divina autem felicitas non est impeditiva alicujus proprii boni, nisi quod inordinate desideratur: quia ab eo omne bonum descendit: & ita odium, & invidia præsupponunt aliquod peccatum, per quod voluntas deordinetur; & sic non fuit peccatum ejus odii, vel invidiæ.

Ad tertium dicendum, quod Angeli in hoc quod Deo ministrant, & merentur, laborem, vel tedium non habent: & ideo peccatum accidiæ eis non competit. Sed pro tanto dicuntur voluisse sine labore gloriam consequi, quia propria virtute assequi voluerunt, secundum quod laboriosum dicitur illud quod facultatem operantis excedit.

Ad quartum dicendum, quod omissio quandoque est speciale peccatum, quando scilicet dimittitur aliquid quod fieri debet, eo quod specialiter præceptum est; quandoque vero est conditio omne peccatum consequens, secundum quod est dimissio alicujus circumstantiæ in opere observandæ: & In II. Sent. Tom. II.

hoc modo non est inconveniens quod in primo peccato Angeli fuerit omissio. Potest tamen dici, quod non tenebatur tunc actualiter conferre, quia alio modo peccatum vitare poterat.

Ad quintum dicendum, quod ea quæ sunt prima in generatione, non oportet quod sint prima in destructione: unde non sequitur, si fides est prima virtutum, quod infidelitas sit primum vitiolorum.

QUÆSTIO II.

Circa secundum principale queritur de conversione bonorum Angelorum: & queruntur duo.

Primo. Utrum fuerit eis aliqua gratia appositæ ad conversionem.

Secundo. Utrum per illam gratiam suam beatitudinem meruerint.

ARTICULUS I.

Utrum Angeli indigerint gratia ad hoc quod converterentur in Deum.

I. P. quæst. LXXIII. art. 2.

1. **A**D primum sic proceditur. Videtur quod non indigerint appositione alicujus gratiæ, ut converterentur ad Deum. Ad libertatem enim liberi arbitrii pertinet ut ad utrumque flecti possit, & præcipue in bonum. Sed in Angelis in statu creationis fuit liberum arbitrium nullo peccato debilitatum. Ergo non indigebant gratia ad hoc ut in bonum converterentur.

2. Præterea. Ut supra (dist. IV. in lit.) ex verbis Augustini habitum est, Deus non distinguit inter Angelos ante eorum conversionem, & aversionem. Sed illis qui sunt aversi, non fuit appositæ gratia, ut in littera dicitur. Ergo nec illis qui fuerunt conversi, ante conversionem.

3. Præterea. Ex hoc quod Angeli conversi sunt, à Deo gratia repleti sunt: ita quod conversio ad gratiam est præparatio. Si ergo conversio non potest esse nisi per gratiam aliquam præcedentem, nec iterum illa gratia sine præparatione aliqua (alias omnibus daretur) videtur quod per hunc modum sit procedere in infinitum: quod & intellectus, & natura respuit. Ergo est status in primo, quod scilicet ad conversionem non oportuit dari gratiam quæ ad conversionem præparet.

4. Præterea. Idem habitus est qui cooperatur habenti, bonum opus ejus reddens, & qui operatur in eo, bonum ipsum faciens. Sed Angelus non indiguit gratia operante, ut in littera dicitur. Ergo nec cooperante gratia ad opus conversionis.

Sed contra. Proficere ad meritum vitæ nullus sine gratia potest. Sed per conversionem Angeli ad vitam profecerunt. Ergo ad eam gratia indiguerunt.

Præterea. Converti ad Deum est amore ei adhaerere, ut in littera dicitur. Non autem intelligitur hoc de amore naturali: quia sic etiam eum prius dilexerant, ut supra habitum est. Ergo videtur quod intelligatur de amore caritatis, qui sine gratia non est: ergo conversio sine gratia non potuit esse.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod circa hoc est duplex opinio.

Quidam enim dicunt, quod ad conversionem merito.

H

rito-